

Nadja Laine
Sairaalaklovni

Punainen nenä toimenpiteessä

Klovnitohtori Pikku-Riski aloittelee työpäiväänsä sairaalassa. Tämän osastolle päästyä hoitajat kertovat Pikku-Riskille että reumapunktioon menevää seitsemänvuotiasta tyttöä jännittää kovasti tuleva nukutus ja erityisesti kanyylin laitto. Pikku-Riski päättää mennä tapaamaan tyttöä. Ensi töikseen hän sotkeutuu tytön sängyn vieressä olevaan tuoliin, mikä saa tytön ja hänen äitinsä nauramaan. Tuolista irtautuessa Pikku-Riski saa selville, että tyttö tykkää tanssimisesta. Koska tanssiminen ei sängyssä maaten onnistu, Pikku-Riski ja tyttö keksivät tanssittaa sormiaan.

Sairaalaklovnit ovat työhönsä koulutettuja esiintyvän taiteen ammattilaisia, jotka työskentelevät lastenosastoilla ilahduttaen potilaita. Sairaalaklovnit ry perustettiin vuonna 2002, josta lähtien toiminta on ollut säännöllistä ja ammattimaista. Reilussa viidessätoista vuodessa toiminta on laajentunut: nykyään klovnin saattaa tavata kaikissa yliopistollisissa keskussairaaloissa sekä useissa keskussairaaloissa. Sairaalaklovnierian juuret ovat fyysisessä teatterissa ja naamioteatterissa – punaisen nenän sanotaan olevan maailman pienin teatterinaamio.

Toimenpideklovnieria tuo klovnin leikkaussaliin

Sairaalaklovnit työskentelevät nykyään lastenosastojen lisäksi myös leikkaussaleissa ja toimenpidehuoneissa. Sairaalaklovnien verrattain uudessa työmuodossa, toimenpideklovnieriasa, klovnin on lapsen tukena toimenpiteen eri vaiheissa. Toimenpideklovnin tapaa lapsen hyvissä ajoin ennen toimenpidettä ja tutustuu rauhassa lapseen, ja jos klovnin saa luvan lapselta ja vanhemmilta, hän lähtee saattamaan lasta toimenpiteeseen ja on läsnä toimenpiteessä aina nukutukseen asti. Kaikki tämä tapahtuu lapsen ehdoilla ja hyvässä yhteistyössä hoitohenkilökunnan kanssa. Tarkoi-

Klovnin kanssa
lapsen jännitys
lievittyy.

Sairaalaklovnitoiminta perustuu aina läheiseen yhteistyöhön hoitohenkilökunnan kanssa. Kuva KYS/Sakari Partanen.

tuksena on lievittää lapsen pelkoja ja sitä kautta sujuvoittaa hoitotilanteita.

Toimenpideklovnit ovat lasten tukena hyvin erilaisissa toimenpiteissä aina yksittäisistä verikokeista magneettikuvauksiin ja erilaisiin leikkauksiin. Se, miten toimenpideklovni valmistele lasta toimenpiteeseen, vaihtelee aina tilanteesta, toimenpiteestä ja lapsesta riippuen. Kaikkein tärkein työkalu punaisen nenän lisäksi ovatkin erityisen herkäät tuntosarvet. Toimenpideklovnin työ perustuu vahvasti improvisaatiolle, mutta klovnin työkalupakkiin kuuluu lisäksi usein musiikkia, mimiikkaa, taikatemppeja, tarinointia ja fyysistä komiikkaa. Yleensä toimenpide otetaan lapsen kanssa tavalla tai toisella esille, jotta siitä

tulisi lapselle helpommin lähestyttävä. Toimenpideklovni voi esimerkiksi esitellä toimenpiteessä käytettäviä välineitä lapselle, antaa niille uusia käyttötarkoituksia ja leikkiä niillä, jolloin välineet tulevat tutuiksi, eivätkä ole enää niin pelottavia.

Odotusaika tytön toimenpiteeseen venyy, mutta aika osastolla kuluu kepeästi eikä jännitystä pääse kertymään sormitanssikoreografian suunnittelun tohinas- sa. Pikku-Riski muistuttaa lähdöstä toimenpiteeseen, mutta ehdottaa samalla, että toimenpidehuonehan voisi olla esiintymispaikka yhteiselle tanssille. Pikku-Riski ottaa myös pubeeksi tulevan nukutuksen ja kysyy tytyltä millaisia unia hän haluaisi nähdä. Tytön

>>

Nadja Laine

- Sairaalaklovni
- YTM ja teatteri-ilmaisunohjaaja YAMK (valmistuminen keväällä 2019)
- Työskennellyt sairaalaklovnina vuodesta 2012 sekä freelancerina kulttuuri- ja taidekentällä erityisesti soveltavan taiteen projekteissa.

Sairaalaklovnit työskentelevät säännöllisesti kaikissa Suomen yliopistosairaaloissa. Kuva KYS/Sakari Partanen.

Nadja Laine – klovnitoh-
tori Pikku-Riski – työskentelee sairaalaklovnina Taysissa. Kuva Juuso Partti.

*mieltiessä asiaa Pikku-Riski askarteleo nukutusmas-
kista ja narunpätkästä unitilaustrupuhelimen. ”Haloo,
haloo, kuuleeko unikeskus?” Pikku-Riski saa yhtey-
den unikeskukseen, josta tyttö haluaa tilata tanssi-
aiheisia unia. Samassa hoitajat ilmoittavat, että
pian on aika siirtyä toimenpidehuoneeseen!*

Yhteistyötä yli ammattialojen

Olen itse työskennellyt sairaalaklovnina, tohtori Pikku-Riskinä, vuodesta 2012 ja tehnyt toimenpideklovnieriaa vuodesta 2018. Huomasin pian, että toimenpidetyössä klovni pääsee tekemään varsin monipuolista yhteistyötä hoitohenkilökunnan kanssa ja tulee tutuksi myös aivan uusien ammattiryhmien – kuten anestesiologien – kanssa.

Mitä kaikkea yhteistyö esimerkiksi toimenpideklovnin ja anestesia-
lääkärin välillä voi tarkoittaa? Sairaalaklovnien työn tarkoituksena on myös edesauttaa hoitohenkilökunnan työtä, joten olemme olemassa myös hoitajia ja lääkäreitä varten, ja meitä koskevat tietysti samat vaitiolovelvollisuus-, turvallisuus- ja hygieniasäännöt kuin hoitohenkilökuntaa. Yhteistyön on rakennuttava luottamukselle ja ymmärrykselle toisen työstä sekä avoimelle ja rehelliselle kommunikaatiolle. Toimenpideklovnina tiedostan, että työmmme on aina toissijaista varsinaiselle hoitotyölle, joten

klovni on aina se, joka mukauttaa omaa toimintaansa tilanteeseen sopivaksi. Yhteistyössä erityisen tärkeää on ajoitus ja tilannetaju. Toimenpideklovnin tulee tietää, mitä valmistelevia tehtäviä hoitohenkilökunta leikkaussalissa suorittaa, jotta hän voi ajoittaa tekemisensä oikeisiin hetkiin ja sopivalla volyyymilla.

Ajallisesti toimenpideklovnin on usein vain lyhyen aikaa samassa tilassa anestesia-
lääkärin kanssa. Työnjako on varsin selvä: hoitohenkilökunta keskittyy hoitotoimenpiteisiin ja toimenpideklovnin voi tilanteen niin salliessa ottaa kontaktia lapsen ja pitää leikkiä yllä. Itse koen, että toimenpideklovnin yksi tärkeimmistä rooleista hoitohenkilökunnan suuntaan on eräänlainen sillanrakentajan rooli sairaalamailman ja sen hoitohenkilökunnan sekä lapsen maailman välillä. Toimenpideklovnilla on aikaa tutustua lapsen kaikessa rauhassa, joten hänelle on kertynyt tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista. Kun toimenpideklovnina saavun kaiken tämän tiedon kanssa esimerkiksi leikkaussaliin, olen ottanut käyttäköksi, että heidän hoitohenkilökunnalle ikään kuin köydenpäinä leikkitarjouksia, joihin he voivat halutessaan tarttua. Voin esimerkiksi lyhyesti esitellä lapsen erityistaidon tai hänen lempipehmolelunsa. Joskus lapsen ja Pikku-Riskin välinen mielikuvitusleikki on lähtenyt toden

Vuonna 2018 sairaalaklovnit kohtasivat työnsä äärellä yli 62 000 henkilöä, joihin kuului niin lapsipotilaita, perheitä kuin hoitohenkilökuntaakin. Kuva KYS/Sakari Partanen.

teolla lentoon, kun anestesia lääkäri on napannut ideasta ja lähtenyt tarinaan mukaan. Olen huomannut, että hoitohenkilökunnan heittäytymisen hetkeksi leikkiin laukaisee tehokkaasti lapsen jännitystä. Lapsi huomaa, että ehkä ensinäkemältä vähän vieraan näköiset hoitajat ja lääkärit sairaala-asuissaan ovatkin aivan tavallisia ihmisiä ja vieläpä hauskoja!

Toimenpideklovnilla on tutkitusti vaikutusta

Koska juuri toimenpidetilanteissa tiivistyvät lapsen pelko ja stressitilat, on toimenpideklovnerialla pyritty vastaamaan sekä sairaalan ja lapsen tarpeisiin helpottaen näitä. Toimenpideklovnierian vaikuttavuutta mitattiin viime vuonna osana Aalto-yliopiston ja HYKS Lastenklinikan koordinoimaa Lapsus-hanketta. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että toimenpideklovnerialla on erittäin positiivinen vaikutus lapsipotilaiden ja heidän vanhempiensa potilaskokemuksiin. Toimenpideklovnin kanssa lapsipotilaiden jännitys lievittyy ja positiiviset tunnetilat lisääntyvät. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös lukuisissa ulkomaisissa tieteellisissä tutkimuksissa.

Parhaimmillaan toimenpideklovnin vaikutus voi kantaa varsin pitkälle. Eräs lääkäri ker-

toi potilaan halunneen heti seuraavana päivänä uudestaan toimenpiteeseen, niin hyviä muistoja hänelle oli jäänyt toimenpiteestä klovnin kanssa. Ja kuten eräs anestesia lääkäri kerran sanoi minulle: se, missä mielentilassa lapsi nukahtaa vaikuttaa siihen, millä tuulella hän herää.

Siirtyminen toimenpidehuoneeseen kuuluu sormitanssiesityksen kenraaliharjoittelun parissa. Toimenpidehuoneessa ilmoitamme heti hoitohenkilökunnalle, että meillä on sormitanssiesitys! Pikku-Riski varmistaa anestesia lääkäritä, voimmeko liikuttaa toisen käden sormia kanyloinnin aikana. Tämä onnistuu, joten esitys suoritetaan juuri kanylointihetkellä tytön toisella kädellä. Äiti laskee suunnitellusti kolmeen, 1–2–3, ja sormitanssi alkaa. Tyttö keskittyy heiluttamaan sormiaan samaan tahtiin yhdessä Pikku-Riskin ja äitinsä kanssa. Anestesia lääkäri huomaa tämän ja samalla kanyyli sujahtaa toiseen käteen kuin huomaamatta. Hoitajat antavat aplodit esitykselle ja tyttö nukahtaa pian hymyssä suin. ■

Viitteet

1. Mäenpää, Katja (2018): Digital service for measuring children's patient experience of preoperative medical clowning. Diplomityö, Aalto-yliopisto.